

מינהל
מחקר וכלכלה

מדינת ישראל
משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה

תעסוקה במגזר החרדי **מאפיינים, חסמים ופתרונות מוצעים**

דיון רוה"מ בנושא חרדים

תוכן עניינים

עמ' 2	1 - מטרות המסמך
עמ' 3	2 - האוכלוסייה החרדית ומאפייני תעסוקתה – נתוני רקע
עמ' 3	דמוגרפיה
עמ' 3	השכלה ושימוש במחשב
עמ' 4	תעסוקה
עמ' 4	שכר עבודה, הכנסות ועוני
עמ' 5	עמדות הציבור החרדי ועמדות מעסיקים שאינם חרדים
עמ' 6	3 - מה ניתן ללמוד מהמבנה הדמוגרפי של האוכלוסייה החרדית, מאפייני השכלתה ותעסוקתה? עמ' 6
עמ' 7	4 - חסמים להשתלבות מועסקים חרדים בשוק העבודה
עמ' 8	5 - פתרונות קיימים לקידום תעסוקה ולימודים בציבור החרדי
עמ' 9	6 - פתרונות מוצעים
עמ' 9	גיבוש קווים מנחים לקראת המלצות
עמ' 10	יעדים כמותיים לשנים הבאות
עמ' 11	כלים לשיפור ההון האנושי – הכשרה ולימודים
עמ' 12	כלים להגדלת הביקוש לעובדים חרדים- יזמות, תעסוקה ואזורי פיתוח
עמ' 12	כלים משלימים לעידוד תעסוקה
עמ' 13	הסדרה וחקיקה בתחום השירות הצבאי והאזרחי
עמ' 14	7 – המלצות להמשך פעילות
עמ' 15	נספח א – פעילויות קיימות ומתוכננות ליצירת מפנה בתעסוקת חרדים סיכום כמותי
עמ' 17	נספח ב' – פירוט תוכניות מיזם תב"ת (תנופה בתעסוקה) לקידום תעסוקה במגזר החרדי

1 - מטרות המסמך

רקע כללי ונושאי המסמך

מורכבותו של תחום התעסוקה במגזר החרדי מחייבת התייחסות וטיפול רב מערכתי בחסמים ובאתגרים העומדים בפני הגורמים הממשלתיים הפועלים לקידום תעסוקה איכותית ומגוונת לציבור זה.

לפיכך, נועד מסמך זה להמליץ בפני הנהלת המשרד על קווי מדיניות שיש לנקוט לקידום תעסוקה בקרב האוכלוסייה החרדית בישראל ועל הדרכים שיש ליישם מדיניות זו. אי לזאת, בקשנו במסגרת מסמך זה להציג תשתית נתונים שתהווה בסיס לקביעת המלצותינו. בהתאם לכך יעסוק המסמך הנוכחי בנושאים הבאים:

1. מיפוי נתונים מרכזיים ביחס לאוכלוסייה החרדית ומאפייני תעסוקתה
2. הצגת עיקר החסמים להשתלבותם של נשים וגברים חרדים בשוק העבודה
3. סקירת תוכניות ומסלולי סיוע ממשלתיים קיימים להשתלבות חרדים בשוק העבודה
4. הגדרת יעדים כמותיים להעלאת שיעור התעסוקה בציבור החרדי בשנים הקרובות ודרכי היישום

מבנה המסמך

- ✓ נתוני רקע – האוכלוסייה החרדית ומאפייני תעסוקתה
- ✓ חסמים להשתלבות מועסקים חרדים בשוק העבודה בישראל
- ✓ פתרונות קיימים - מסלולי סיוע ממשלתיים לקידום תעסוקה בציבור החרדי
- ✓ פתרונות מוצעים – דרכי פעולה מוצעים, יעדים כמותיים לקידום תעסוקה במגזר החרדי

2 - האוכלוסייה החרדית ומאפייני תעסוקתה- נתוני רקע¹

דמוגרפיה

- **גודל האוכלוסייה** - גודלה של האוכלוסייה החרדית מגיע לכ- 650 אלף אנשים, המהווים בין 8%-9% מכלל האוכלוסייה בישראל. האוכלוסייה החרדית בגילאי העבודה (20-64) מונה כ-235 אלף נפש (מתוכם כ-120 אלף גברים). אוכלוסייה זו גדלה בשיעור שנתי ממוצע של 7%, זאת בשל הריבוי הטבעי הגבוה של ציבור מגוון זה.
- **האוכלוסייה החרדית לפי זרמים** - הערכות הן כי האוכלוסייה החרדית בישראל מחולקת על-פי זרמים באופן הבא: 33% מהחרדים משתייכים לזרם הליטאי, 29% מהחרדים משתייכים לזרם החסידי, 21% משתייכים לזרם הספרדי, 10% הנם חרדים שאינם מזהים את עצמם עם זרם מסוים ו-7% הנם חרדים-לאומיים
- **האוכלוסייה בהסדר "תורתנו אומנות"** - כיום נמצאים בהסדר זה כ-65 אלף גברים חרדים, והם היוו בשנת 2008 כ-11% משנתון הגיוס לצה"ל, בעוד שבשנת 1994 הם היוו כ-6% בלבד משנתון הגיוס.
- **התלמידים החרדים במערכת החינוך היסודי** - תלמידי מערכות החינוך החרדית (על גווינה השונים ובגילאים שונים) היוו בשנת 2009 כ-15.5% מכלל התלמידים במערכת החינוך היסודי בישראל ושיעורם בחינוך היסודי גדל למעלה מפי 2 בעשור האחרון.
- **מגמות בגידול הדמוגרפי** - אם תמשך מגמת הגידול הדמוגרפי שאפיינה את העשור האחרון תהווה האוכלוסייה החרדית בגילאי העבודה העיקריים (25-64) בשנת 2030 כ-17% מקבוצת גיל זו. כיום מהווה אוכלוסייה זו כ-6% בלבד מקבוצת גילאי העבודה.

השכלה ושימוש במחשב

- **שנות לימוד ותעודת בגרות** - גברים חרדים לומדים שנים רבות (14.8 שנים בממוצע), רובם ככולם במסגרות תורניות שונות. עם זאת, רק ל-9.5% מהם יש תעודת בגרות או תואר אקדמי.
- **ידעית אנגלית** - כ-40% מהגברים החרדים אינם יודעים כלל אנגלית ו-41% מהם יודעים אנגלית ברמה בינונית ומטה, בהשוואה ל-17% מהחילונים שאינם יודעים כלל אנגלית. 42% מהנשים החרדיות בעלות תעודה על-תיכונית, בעיקר בתחום ההוראה והחינוך. 11.5% בלבד מהנשים החרדיות בעלות תואר אקדמי. 21% מהן אינן יודעות כלל אנגלית (כ-49% מהן יודעות אנגלית ברמה בינונית ומטה ושליש יודעות אנגלית ברמה טובה)
- **מחשבים ואינטרנט** - ל-40% ממשקי הבית החרדים יש מחשב בביתם אך רק כרבע מהם (24.6%) ממשקי הבית בהם יש מחשב מחוברים לאינטרנט.

¹ המקורות הסטטיסטיים והערכות לנתוני הרקע מתבססים על עבודות שנערכו במנהל המחקר והכלכלה בתמ"ת, משרד הבינוי והשיכון, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, המועצה הלאומית לכלכלה וצה"ל

תעסוקה

- **שיעור התעסוקה הכללי** - של המגזר החרדי בכללותו (נשים וגברים) הינו 43.2%. שיעור המשתתפים בכוח העבודה עמד על 48.5% בהשוואה לשיעור השתתפות בקרב האוכלוסייה החילונית אשר עמד על 79%
- **שיעור התעסוקה של גברים חרדים** - למרות מגמות חיוביות בשנים האחרונות, נותרו שיעורי התעסוקה של ציבור זה נמוכים מאוד. בממוצע רב-שנתי שיעור התעסוקה של גברים חרדים עמד על 37% בלבד² והוא נמוך באופן משמעותי משיעור התעסוקה של גברים חילונים-מסורתיים העומד על כ-80%. שיעור הגברים החרדים הבלתי מועסקים³ עמד על 10% (בהשוואה ל-7% מקרב הגברים החילונים-מסורתיים)
- **שיעור התעסוקה של נשים חרדיות** - גם שיעור התעסוקה של נשים חרדיות אשר עמד על 49% נמוך באופן משמעותי משיעור התעסוקה של נשים חילוניות (70%). שיעור הבלתי מועסקות בקרב ציבור זה עמד על 13% בהשוואה ל-9% בלתי מועסקות בקרב הציבור החילוני-מסורתי
- **עבודה במגזר הציבורי** - אחוז גבוה מהמועסקים בציבור החרדי עובדים בשירותים ציבוריים, ובעיקר בתחום ההוראה והחינוך בתוך המגזר החרדי פנימה, התופעה רווחת בייחוד בקרב הנשים (72% מהמועסקות בענפים אלו ו-56% מועסקות בענף החינוך בלבד) אשר כ-70% מהן עובדות במשרות חלקיות. 45% מהגברים החרדים מועסקים בענפים אלו (בהשוואה ל-43.5% מהנשים ו-20% בלבד מהגברים החרדים)
- **עבודה בתעשייה** - 13.7% בלבד מהגברים החרדים מועסקים בענפי התעשייה בהשוואה ל-22.3% מהגברים החילונים. 4.8% מהנשים החרדיות מועסקות בענפים אלו בהשוואה ל-11% מהנשים החילוניות-מסורתיים
- **שעות עבודה** - כמו כן, 31% בלבד מהנשים החרדיות עובדות במשרה מלאה (35 ש' שבועיות ומעלה) בהשוואה ל-71% מהגברים החרדים העובדים במשרה מלאה
- עובדים אצל מעסיק חילוני כ-26.5% בלבד מהעובדים החרדים במגזר העסקי מועסקים על-ידי מעסיק חילוני. עוד נמצא כי 8% בלבד מהעסקים במגזר העסקי בישראל מעסיקים עובדים חרדים.

שכר עבודה, הכנסות ועוני

- כתוצאה מהגורמים שצוינו לעיל נוצרו בארץ פערים גדולים ברמות השכר וברמות הכנסה בין חרדים ללא-חרדים: (א) רמת ההכנסה הממוצעת למשק בית חרדי עומדת על כ-6,100 ₪ בחודש והיא נמוכה במחצית מההכנסה החודשית הממוצעת למשק בית שאיננו חרדי העומדת על כ-12,000 ₪ (ב) **השכר החודשי הממוצע של אישה חרדית עמד על כ-3,700 ₪** בלבד בהשוואה לשכר החודשי הממוצע של אישה חילונית אשר עמד על 5,700 ₪ (פערי שכר של 54%). השכר החודשי הממוצע של גבר חרדי עמד על כ-6,100 ₪ בעוד שהשכר החודשי הממוצע של גבר חילוני עמד על 8,950 ₪ (פערי שכר של 46%).
- כ-56% מהחרדים מוגדרים כעניים⁴. כמו כן, על אף העובדה כי שיעור האוכלוסייה החרדית נע בין 8-9% מכלל האוכלוסייה בישראל, מהווים החרדים כ-19% מכלל העניים בארץ.

² ממוצע לשנים 2002-2007 לגילאים 20-64

³ מי שחיפש עבודה מתוך כוח העבודה

⁴ מקור: מינהל המחקר במוסד לביטוח לאומי

לוח 1 : מאפייני השכלה, תעסוקה והכנסות של המגזר החרדי בהשוואה למגזר החילוני, לפי מגדר בגילאים 20-64 (באחוזים מסה"כ)

חילונים ומסורתיים			חרדים			המשתנה
נשים	גברים	סה"כ	נשים	גברים	סה"כ	
						באחוזים מסה"כ)
13.3	13.2	13.3	13.5	14.8	14.2	ממוצע שנות לימוד
31.1	27.7	29.4	11.4	9.6	10.5	שיעור האקדמאים
46.2	45.5	45.9	33.9	18.8	26.4	שיעור היודעים אנגלית היטב
70.0	79.9	74.8	49.1	37.4	43.2	שיעורי תעסוקה
9	7	8	13	10	12	שיעור בלתי מועסקים
79.5	90.7	85.2	2.4	11.2	6.8	שיעור המשרתים בצבא (גילאים 20-29)
75.8	83	79.0	55.7	41.5	48.5	שיעור השתתפות בכ"ע
48.0	18.4	28.3	68.9	28.8	47.5	שיעור המועסקים במשרה חלקית
43.5	20.0	31.5	72.1	45.1	60.4	שיעור המועסקים במגזר הציבורי
60.0	63.3	61.6	30.1	29.9	30.0	שיעור משקי הבית בהם 2-3 מפרנסים
5,698	8,955	7,373	3,690	6,123	4,760	ממוצע שכר, בש"ח
10,964	13,093	12,021	5,857	6,332	6,111	ממוצע הכנסה, בש"ח

עמדות הציבור החרדי ועמדות מעסיקים שאינם חרדים

- **עמדות הציבור החרדי ביחס לשוק העבודה -** סקרים מלמדים כי 65% מדורשי העבודה החרדים (70% מהנשים ו-60% מהגברים)⁵ מצהירים כי אינם מעוניינים לעבוד בעסקים מעורבים בהם אין הפרדה בין המינים או שרוב העובדים בהם אינם חרדים
- **עמדות מעסיקים ביחס להעסקת עובדים חרדים -** 95% מהמעסיקים במגזר העסקי מעריכים שמכיוון שאין במקומות עבודה הפרדה בין נשים לגברים, קשה יהיה לשלב בהם עובדים חרדים. מנגד, מעריכים כ-90% מהמעסיקים שלמרבית החרדים כישורים מתאימים לתפקידים שונים בעסק

⁵ מיפוי מעסיקי חרדים ועמדותיהם (2009) מינהל מחקר וכלכלה, משרד התמ"ת

3 - מה ניתן ללמוד מהמבנה הדמוגרפי של האוכלוסייה החרדית, מאפייני

השכלתה ותעסוקתה של אוכלוסייה זו?

- ✓ האוכלוסייה החרדית גדלה בקצב מהיר מאוד שאין דומה לו בקרב אוכלוסיות אחרות בישראל. לכן פתרונות התעסוקה לאוכלוסייה זו חייבים להלוים את קצב גידול האוכלוסייה בטווח הארוך. **בטווח הקצר, אם ברצוננו להגדיל את מספר מקומות העבודה המתאימים לציבור זה, יחייב הדבר הגדלה ניכרת במספר מקומות העבודה החדשים שיווצרו מעבר לקצב הגידול הטבעי, ובהתאם לכך גודל התקציב הנדרש**

- ✓ האוכלוסייה החרדית איננה אחידה ולכן התנהגותה של האוכלוסייה בשוק העבודה שונה על-פי מגדר ועל-פי זרם חרדי. לפיכך, **סוגי הפתרונות אמורים לקחת בחשבון את השונות הפנימית במגזר החרדי**

- ✓ **לגברים החרדים שנות לימוד רבות אך עיקרן מתמקדות בלימודי קודש שלא ניתן לעשות בהם שימוש נרחב בשוק העבודה העסקי הכללי. למרבית הגברים חסרה השכלה בתחומי האנגלית, מתמטיקה, שימושי מחשב ועוד**

- ✓ **מרבית העובדים החרדים מרוכזים במגזר הציבורי (במיוחד במערכת החינוך והרווחה). משמעות הדבר שהתעסוקה במגזר זה מושפעת מתקציבים ממשלתיים ומתרומות חיצוניות. הדבר נכון במיוחד בקרב נשים חרדיות אשר מרביתן עובדות כמחנכות. המבנה התעסוקתי הנ"ל איננו מאוזן וגורם לעובדים לעבוד במשרות חלקיות. הדבר משפיע על שכר העובדים ושיעור העניים הגבוה בקרבם**

- ✓ **המגזר החרדי מקיים שוק עבודה פנימי המאופיין במשרות המשרתות בעיקר את הקהילה החרדית (מוסדות חינוך, עמותות רווחה וחסד ועוד) אשר מנהיגה קודים תרבותיים מחמירים בשוק העבודה שאינם מעודדים תעסוקה בשוק העב' הכללי**

4 - חסמים להשתלבות מועסקים חרדים בשוק העבודה בישראל

- **חסמי היצע של דורשי עבודה חרדים הקשורים בתכונות הפרט וכישורי השכלה -** חרף העובדה שגברים חרדים לומדים שנים רבות, אין השכלתם התורנית מתוגמלת כראוי בשוק העבודה הכללי ועל כן חלקם מתקשים להתפרנס בכבוד. למעשה, השכלתם אינה רלוונטית למקצועות רבים במגזר העסקי. חשוב להדגיש כי, ההשכלה התורנית גורמת ליצירתם של פערים דיגיטליים ואחרים שחלקם קשים לגישור בגיל מבוגר כמו כן, העובדה שמרבית החרדים (נשים וגברים כאחד) עובדים בשירותים ציבוריים, בעיקר בתחום החינוך, מצמצמת מאוד את אפשרויות התעסוקה במגזר החרדי פנימה. השכלתם של הנשים והגברים החרדים איננה מאפשרת אופציות נוספות לתעסוקה בשוק העבודה הכללי.
- **חסמים תרבותיים -** במגזר החרדי קיימים קודים תרבותיים ברורים אשר מקשים על גברים אך בעיקר על נשים חרדיות לעבוד במקומות עבודה בשוק התעסוקה הכללי בניגוד לקודים אלו. קיימת בעיה ממשית של ערוב במקומות עבודה בין המינים (נשים וגברים) ובין חרדים לאלו שאינם חרדים במקומות עבודה בשוק התעסוקה הכללי. חסם זה בולט מאוד בקרב דורשי עבודה חרדים אשר חסרים הכשרה מקצועית או גבוהה.
- **חסמי רגולציה (חסם השירות הצבאי) -** יצוין כי הסדר "תורתו אומנותו" אינו מאפשר לתלמידי ישיבות ואברכים להשתלב בשוק העבודה באופן רשמי כל עוד לא הוסדר מעמדם מול רשויות הצבא על כן זהו חסם משמעותי להשתלבותם של גברים חרדים בשוק העבודה. גבר חרדי המצהיר כי "תורתו אומנותו" ומשלים מכסת שעות העומדת על 45 ש' בשבוע במסגרת ישיבה מוכרת ע"י משרד הדתות, איננו רשאי לעבוד או לרכוש השכלה מקצועית.
- **חסמי ביקושים מצד המעסיקים -** כיום חסרים מקומות עבודה בתוך הציבור החרדי, זאת בשל הגידול הדמוגרפי המהיר של האוכלוסייה. אחת הבעיות החמורות שאנו מזהים קשורה לכך שאפיק התעסוקה המרכזי של הנשים החרדיות במערכות החינוך בקהילות החרדיות לא מסוגל לקלוט את היצע העובדות ולכן אנו צופים גידול בשיעורי האבטלה של נשים אלו. להערכתנו בעיה זו תלך ותחריף בשנים הקרובות. כמו כן, מעסיקים שאינם חרדים מתקשים לקלוט עובדים חרדים בעיקר בשל פערים חברתיים-תרבותיים בין המגזרים וכן בשל חוסר היכרות עם פוטנציאל כוח-האדם בציבור זה.

5 - פתרונות קיימים לקידום תעסוקה ולימודים בציבור החרדי

מיזמי תב"ת (תנופה בתעסוקה) מיסודה של ממשלת ישראל וארגון הג'וינט - במסגרת מיזם תב"ת מופעלות 8 תוכניות שונות לקידום תעסוקה במגזר החרדי. תוכניות הסיוע אמורות להתגבר על החסמים שהוזכרו. ככלל, מידת האפקטיביות של תוכניות אלו גבוהה אך היקפיהן מצומצמים באופן יחסי. יש להמשיך ולהגדיל את היקפן של מרבית התוכניות בהתייחס לגודלה והיקפה של האוכלוסייה החרדית (לפרוט כלל תוכניות תב"ת, ביניהן תוכניות להכשרה מקצועית ולימודי הנדסאות, ראה נספח א')

מסלולי סיוע לקליטת עובדים מאוכלוסיות מיוחדות בעסקים - מסלול תעסוקה במרכז השקעות, משרד התמ"ת - סבסוד שכר עובדים חדשים מאוכלוסיות מיוחדות (חרדים, בני מיעוטים ובעלי מוגבלויות) בהיקף הנע בין 15% - 35% מהשכר הממוצע לעובד מאותן אוכלוסיות. המעסיק מתחייב (ע"פ תנאי מכרז) להפעיל את המרכז התעסוקתי (הקמת מרכז תעסוקתי חדש או הרחבה של עסק קיים) על פני 5 שנים המרכז התעסוקתי החרדי המוביל במסגרת מסלול זה הינו במודיעין עלית : עד כה נוצרו כ-4,000 מקומות עבודה חדשים למועסקים חרדים (רובן נשים).

מעונות יום ומשפחתונים - סבסוד תשלומים למסגרות טיפוליות לעידוד אמהות לילדים בגיל הרך להשתלב בשוק העבודה

שירות אזרחי לגברים חרדים - בחודש מאי 2007 חתם שר הרווחה על התקנות המאפשרות את תחילת יישומו של 'חוק טל' שעל-פיו יבוצע שירות אזרחי לגברים חרדים במשך שנה או שנתיים (במסלול הארוך יתאפשר למתנדב לעבוד או ללמוד במקביל לשירות). על-פי 'חוק טל' מקבלים מתנדבי השירות האזרחי דמי כלכלה חודשיים בהתאם לגילם וגדול משפחתם וכן הטבות שונות להם זכאים חיילים משוחררים. לאחר כשנתיים של פעילות, משרתים כיום בשירות האזרחי כ-1,300 מתנדבים, בעיקר במסגרות רווחה בתוך המגזר החרדי. מינהל מחקר וכלכלה עורך מחקר הערכה מלווה למסלול זה במטרה לבחון את מידת השתלבותם של בוגרי השירות בעבודה.

לימודים אקדמאים - מספר הסטודנטים החרדים (נשים וגברים) אשר למדו במוסדות אקדמאים מוכרים ומתוקצבים⁶ בשנת הלימודים תש"ע ובשנת הלימודים תשס"ט עמד על כ-2,000 איש מתוכם קצת פחות מ-300 גברים. המל"ג (מועצה לאומית להשכלה גבוהה) בשיתוף אגף התקציבים במשרד האוצר קבע קריטריונים לתקצוב והכרה בסטודנטים חרדים ב-3 מוסדות אקדמאים ייעודיים לציבור החרדי (המכללה החרדית בירושלים, ביה"ס הגבוהה לטכנולוגיה ומבח"ר)⁷. בנוסף, פועל מזה 6 שנים הקמפוס החרדי בקרה האקדמית קרית אונו אשר אינו מתוקצב על-ידי ות"ת והוא המוסד האקדמי המוביל במגזר החרדי. בשנה הנוכחית למדו בו כ-660 סטודנטים מתוכם כ-350 גברים. על אף האמור לעיל, אין עדיין גיוון של מסלולי לימוד אקדמיים מותאמים לאוכלוסייה החרדית ולכן ומרבית החרדים (בפרט הגברים) פונים ללימודי משפטים ומינהל עסקים במסגרות נפרדות ציבור החרדי. לפירוט תוכניות נוספות ראה בנספח ב'.

⁶ על-ידי הועדה לתכנון ותקצוב של המועצה להשכלה גבוהה

⁷ מוסדות אלו אינם מוסדות אקדמאים מוכרים, ומשמשים "כאכסניה" של מסלולי לימוד שונים אשר מקבלים את החסות האקדמית של אוניברסיטת בר-אילן, אוניברסיטת חיפה ואוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

6- פתרונות מוצעים

1) גיבוש קווים מנחים לקראת המלצות

רקע כללי

משרד התמי"ת מבקש לגבש תוכנית ממלכתית ארוכת טווח לשיפור משמעותי בתעסוקה של המגזר החרדי בישראל. על כן יש להגדיר את מטרות ותוצאות התוכנית המבוקשות, זאת על-פי לוחות זמנים לצורך יישום התוכנית.

בהתאם לכך, מציע מינהל מחקר וכלכלה קווים מנחים לגיבוש תוכנית אסטרטגית שתכלול את המרכיבים הבאים :

- 1) התוכנית חייבת להיות תוכנית ארוכת טווח על-פי שלבי יישום מדורגים
- 2) התוכנית אמורה להיות תוכנית כוללת ומקיפה המתייחסת לסוגי החסמים השונים בצד ההיצע ובצד הביקושים לעובדים חרדים ובהתייחס לחסמים חברתיים-תרבותיים של האוכלוסייה החרדית, כמו גם לחסמים רגולטורים .
- 3) תוכנית הפעולה תצביע על הכלים והפעילויות שנועדו לקידום תעסוקה במגזר החרדי הנגזרים מהיעדים הכמותיים שייקבעו במסגרת תוכנית זו
- 4) יש לקבוע באופן ברור סדרי עדיפויות על-פי לוחות זמנים והאוכלוסיות המטופלות
- 5) התוכנית תגדיר מסגרת תקציב רב-שנתית הנדרשת לצורך יישומה

מתווה כללי ליצירת כלים תעסוקתיים

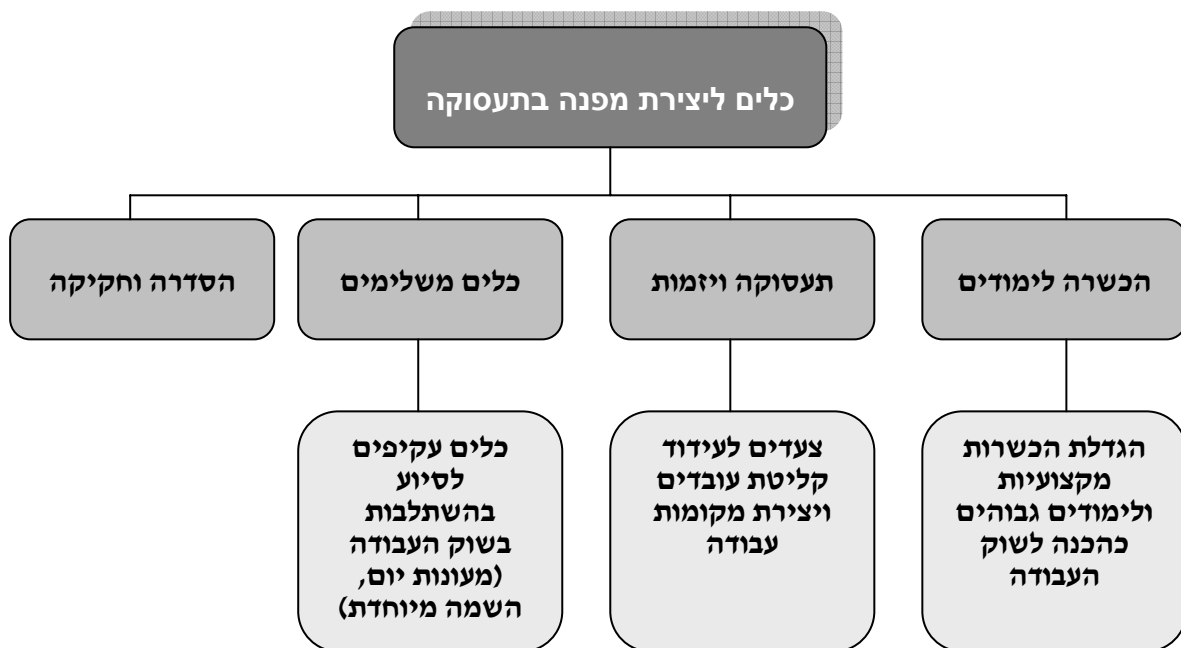
כפועל יוצא של הנחות היסוד שתוארו לעיל לגיבוש תוכנית מדיניות תעסוקה למגזר החרדי יש לפעול ב-4 מישורים עיקריים לעידוד תעסוקה באוכלוסייה החרדית וליצירת מפנה משמעותי בטווח הארוך על-פי המתווה הבא :

(א) הכשרה ולימודים

(ב) יצירת מקומות תעסוקה ועידוד יזמות

(ג) חיזוק כלים משלימים תומכי עבודה לעידוד תעסוקה

(ד) הסדרה וחקיקה ביחס לשירות צבאי ושירות אזרחי

בעמודים הבאים יתוארו כלים ספציפיים ויקבעו יעדים כמותיים לעידוד תעסוקה בציבור החרדי על-פי החלוקה לתחומים להלן:

2) יעדים כמותיים לשנים הבאות

מספר עובדים חרדים ומספר משרות נדרשות להעלאת שיעורי התעסוקה במגזר החרדי בטווח ארוך
 להערכת מינהל מחקר וכלכלה במשרד קיים פוטנציאל עובדים שנמצא מחוץ לכוח העבודה בסדר גודל של כ- 30 אלף עובדים. מתוכם כ- 15 אלף גברים חרדים ו- 15 אלף נשים חרדיות. יצוין שתוספת כזו של עובדים איננה ניתנת לשילוב בפרקי זמן קצרים הואיל ומדובר בתוספת משמעותית של עובדים מעבר לתוספות הנובעות מהגידול הטבעי של האוכלוסייה בגיל העבודה, זאת ועוד מדובר בשינויים משמעותיים הכרוכים בשינויים חברתיים-תרבותיים במגזר החרדי ובהסרת חסמים משמעותיים בשוק העבודה לקליטתם של עובדים אלו. מכאן שמדובר במאמץ ליצירת פתרונות ל-10 שנים, דהינו כ-3,000 מקומות עבודה חדשים מידי שנה לעובדים חרדים, זאת כאמור מעבר לשילוב הטבעי והנוכחי של מועסקים חרדים בשנים האחרונות. עוד ראוי לציין כי מידי שנה בעשור האחרון, גדלה האוכלוסייה החרדית בגילאי העבודה (20-64) בשיעור של כ-6% בשנה. אם ברצוננו לשמר את שיעורי התעסוקה הנוכחיים יש להוסיף 5-6 אלפים מקומות עבודה חדשים מידי שנה. מכאן שיעד התעסוקה יבוא כתוספת לפתרונות התעסוקה שנוצרו בשנים האחרונות.

להלן הצעתנו לכלים ותוכניות בתחומי ההיצע והביקוש לעובדים חרדים וכן שינויים נדרשים ברגולציה במטרה לצמצם את החסמים הקיימים.

3) כלים לשיפור ההון האנושי - הכשרה ולימודים

3.1 מסלול הכשרה חלופית בסמינרים לנשים ללימודי הנדסאות

יש להרחיב את היקפי ההכשרות החלופיות לנשים חרדיות במסגרת הסמינרים לבנות חרדיות וכן להגדיל את מגוון תחומי הלימוד אותן רוכשות נשים אלו במסגרת הסמינרים ובמסגרות לימוד נוספות לנשים בוגרות. כמו כן, יש לערוך התאמה מרבית בין תחומי ההכשרה במסגרות אלו לדרישות שוק העבודה ומעסיקים ספציפיים

3.2 לימודי הנדסאות לגברים

יש להרחיב את לימודי ההנדסאות לגברים חרדים באמצעות מלגות לשכר לימוד ומלגות קיום חלקיות לאוכלוסייה נזקקת. אחוזי הנשירה של הנדסאים חרדים נמוכים ביותר ואנו מעריכים כי גם שיעורי ההשמה של בוגרים אלו יהיו גבוהים

3.3 הכשרה מקצועית

יש להרחיב ולעבות את מסלולי ההכשרה המקצועית הקיימים עבור האוכלוסייה החרדית, נשים וגברים כאחד. כמו כן, יש לעשות מאמץ להתאים באופן מרבי את סוג ההכשרה לדרישות וצרכי מעסיקים רלוונטיים

3.4 לימודים אקדמאים

מכינה כלל-אקדמית - מומלץ להפעיל מכינה כללית ייעודית לצעירים וסטודנטים חרדים לצורך סגירת פערי ידע קיימים ולצורך התאמת כישורי הלמידה לעולם האקדמי. מכינות אלו אמורים לסייע בקבלתם של צעירים חרדים לכלל המוסדות האקדמאים בישראל. בנוסף, יש להפעיל מערך ליווי וחונכות אישית לסטודנטים חרדים כדי לשפר את סיכויי הצלחתם בלימודים.

הפעלת מערך ייעוץ, מידע והכוונה לסטודנטים - הפעלת מערך מידע וייעוץ מקיף ועדכני אודות מסלולי לימוד אקדמאים אמור לספק לצעיר החרדי מידע על מסגרות לימוד מגוונות ועל ההשלכות המקצועיות הנלוות לבחירת תחום הלימוד זאת במטרה להקטין את אי-הוודאות והחששות של המעוניינים בלימודים גבוהים.

3.5 הקמת מסגרות הכשרה טכנולוגית לנוער חרדי "נושר"

יש להתאים לאוכלוסייה זו מסלולי הכשרה והשלמת השכלה לצורך השתלבותם של נערים אלו בשוק העבודה ובמסגרות שירות אזורי או צבאי. ממדי התופעה במגזר החרדי טרם נבדקו באופן שטחי אך כנראה שמדובר בתופעה הולכת וגדלה.

3.6 לימודי ליבה והשלמת השכלה בסיסית

יש לאפשר לציבור החרדי לימודי ליבה ובעיקר לימודי אנגלית לבנים, מוקדם כלל הניתן, מתוך בחירה שלא במסגרת הישיבות. להערכתנו, למסלול זה תהיה היענות רבה מצד הציבור החרדי אשר תלך ותגדל עם השנים. השלמת השכלת יסוד באנגלית, מתמטיקה, מחשבים וכתביה, הכרחית להשתלבות מוצלחת בשוק העבודה

3.7 הגדלת ההכשרות המקצועית לבוגרי שירות צבאי או אזרחי במהלך השירות ובסימו

יש לגבש מסלולי הכשרה מקצועיים והשלמות השכלה כללית למשרתים ולבוגרים כחלק אינטגרלי במהלך מסלול השירות הצבאי והאזרחי לצורך התאמה מקסימאלית לשוק העבודה בתום השירות. כמו כן, יש לוודא שחלק מההכשרות שנערכות במסגרת צה"ל מוכרות על-ידי האגף להכשרה מקצועית במשרד התמ"ת

4 כלים להגדלת הביקוש לעובדים חרדים - יזמות, תעסוקה ואזורי פיתוח

4.1 מסלול תעסוקה במרכז השקעות של משרד התמ"ת

הרחבת מסלול התמריצים למעסיקים המעוניינים להעסיק עובדים חרדים במסגרת מסלול תעסוקה, הן במסגרות תעסוקה מותאמות לאוכלוסייה החרדית והן במסגרות תעסוקה כלליות (נכון במיוחד לגבי העסקת גברים חרדים). יש לבחון אפשרות לפשט את תהליך קבלת ההקצאות למעסיקים.

4.2 עידוד יזמות ותמיכה בעסקים קטנים

יש להמשיך ולתקצב את פעילות מט"י (מרכז טיפוח יזמות) בקרב האוכלוסייה החרדית המספקות חונכות וליווי לעסקים קטנים, ולהעמיד קרנות ייעודיות לצורך תמיכה בפתחת עסקים והרחבת עסקים קיימים

4.3 פיתוח אזורי תעשייה

יש להעניק מתן תמריצים להקמה ופיתוח של אזורי תעשייה ביישובים חרדיים, זאת בשל העובדה כי האוכלוסייה החרדית ונשים בפרט מעדיפות לעבוד קרוב לביתן במסגרת הקהילה ובסביבה התואמת את אורח חייהן

5 כלים משלימים לעידוד תעסוקה

5.1 שירותי השמה באמצעות מפת"ח והשמה ממוקדת של בוגרי הכשרה חלופית

חשוב להמשיך לייעל ולשפר את השירותים הניתנים במרכזי מפת"ח (71% מהפונים למרכזים הן נשים חרדיות) על-ידי חיזוק קשרי מעסיקים, גם כאלו שלא העסיקו בעבר עובדים חרדים, עיבוי ושיפור המערך הקיים ובחינת הרחבה בהתאם לצרכים. כמו כן, יש לבחון מסלול השמה ממוקד לבוגרות מסלולי הכשרה חלופיים (הנדסאיות ובעלות תעודה מקצועית) במסגרת עסקים קטנים

5.2 מעונות יום

פתיחת מעונות וצהרונים לאמהות עובדות תוך הגדלת הסיבסוד.

6) הסדרה וחקיקה בתחום השירות הצבאי והאזרחי

מסלולי השירות הקיימים כיום במסגרת צה"ל והשירות האזרחי הביאו לשינוי משמעותי בקרב צעירים חרדים המעוניינים להשתלב בשוק העבודה ולהגיע להסדר ראוי מול רשויות הצבא. על כן יש לפעול בדרכים הבאות:

6.1 הגדלת מספר המשרתים

יש להמשיך ולתקצב גיוסם של צעירים חרדים הן לשירות צבאי והן לשירות אזרחי במטרה להגדיל את מצבת המשרתים בצה"ל ובמסלול השירות האזרחי במגוון תחומים

6.2 גיוון מסלולי שירות אזרחי

יש להפנות גברים חרדים לשירות אזרחי גם במוסדות המשרתים אוכלוסייה שאיננה חרדית במטרה להגדיל את היכרותם עם שוק העבודה הכללי וכן לרכישת כלים להשתלבות בשוק העבודה. יש לקבוע מכסה מקסימאלית של משרתים במוסדות חרדים.

6.3 גיבוש מסלולי השמה והכשרה מקצועית לבוגרי שירות צבאי או אזרחי

ראה סעיף 1.7 במסמך זה

יש לבחון את התלות בין שירות צבאי/אזרחי לבין יציאה לעבודה

א. משרד התמ"ת יגבש בעזרת המשרדים השותפים תכנית כוללת לעידוד תעסוקת חרדים תוך 90 יום.

ב. עם הקמת רשות התעסוקה במשרד התמ"ת ימונה גורם מקצועי שיהיה אחראי על הטיפול בנושא תעסוקת חרדים

נספח א: פעילויות קיימות ומתוכננות ליצירת מפנה בתעסוקת חרדים - סיכום כמותי

	מסלול הכשרה/תמיכה	יחידה מפעילה	מסלול פעיל / מסלול בתכנון	מספר משתתפים מצטבר עד כה	אוכלוסיית יעד	היקף פעילות נדרשת בשנה (מס' משרות/ מס' תלמידים)
1	לימודים אקדמאים	גופים שונים	מסלול פעיל	כ-2,000 סטודנטים בשנה ⁸ נוכחית	גברים ונשים	יש להגדיל את מספר הסטודנטים החרדים ל-3,000 תלמידים מדי שנה תוך שנה ⁹
2	שירותי השמה (מפת"ח)	ג'וינט ישראל תב"ת	מסלול פעיל	למעלה מ-5000 פונים ב-3 שנים	גברים ונשים ¹⁰	לא מומלץ להרחיב את מס' המרכזים הפעילים ¹¹
3	עידוד יזמות ("ברכה בעסקים")	משרד התמ"ת הסוכנות לעסקים קטנים ומט"י	מסלול פעיל	כ-2,200 משתתפים ב-4 שנים אחרונות	גברים ונשים	כ-4000 משתתפים חדשים מידי שנה (בהתאם לקצב פעילות נוכחי)
4	לימודי הנדסאות	משרד התמ"ת מה"ט	מסלול פעיל	800 תלמידות במסגרת הכשרה חלופית לנשים	נשים	יש להגדיל לכ-2,500 תלמידות (כמחצית מהמחזור השנתי) מידי שנה תוך 3 שנים
5	לימודי הנדסאות	משרד התמ"ת מה"ט	מסלול פעיל	60 תלמידים ב-2 כיתות ייעודיות בשנה ¹¹ נוכחית	גברים	יש להגדיל ל-350 תלמידי הנדסאות מידי שנה תוך 3 שנים
6	הכשרה מקצועית	משרד התמ"ת האגף להכשרה מקצועית (בשיתוף תב"ת)	מסלול פעיל	כ-1,500 (הערכה כללית)	גברים ונשים	יש להגדיל ל-3,500 הכשרות לאוכלוסייה חרדית תוך 5 שנים
7	מעונות יום וצהרונים	משרד התמ"ת אגף מעונות יום ומשפחתונים	מסלול פעיל	כ-18,900 ילדים מטופלים בשנה ¹¹ הנוכחית	נשים	
8	מסלול תעסוקה	משרד התמ"ת מרכז השקעות	מסלול פעיל	כ-4,000 מקומות עבודה חדשים ב-5 שנים אחרונות	נשים וגברים	כ-3,000 מקומות עבודה <u>חדשים</u> מידי שנה תוך כשנתיים

⁸ מתוכם כ-350 במסגרת תוכנית "חרדים לעתידים". כ-15% מהם סטודנטים גברים

⁹ זאת על-פי תוכנית פעולה קיימת המופעלת על-ידי המועצה להשכלה גבוהה

¹⁰ כ-73% מהפונים למרכזי מפת"ח הן נשים חרדיות

¹¹ כיום פועלים 7 סניפי מפת"ח ביישובים ירושלים, בית"ר עלית, אשדוד, אלעד, חיפה, בני-ברק וצפת

	אזורי תעשייה ייעודיים	משרד התמ"ת מינהל אזורי פיתוח	מסלול פעיל	2 ישובים חרדים בהם קיים אזור תעשייה	נשים וגברים
9	שירות צבאי (פרויקט שח"ר)	צה"ל והגיונט	מסלול פעיל	כ-700 חיילים	גברים
10	שירות אזרחי	מינהלת שירות אזרחי- לאומי	מסלול פעיל	כ-1300	גברים
11	הכשרה מקצועית לבוגרי שירות צבאי או שירות אזרחי-לאומי		הצעות למסלול מתוכנן	כ-1,000 הכשרות לבוגרים	גברים
12	שירות השמה ממוקד לבוגרות הכשרות חלופיות בסמינרים		הצעות למסלול מתוכנן	600-700 השמות	נשים
13	פתרונות לעידוד לימודים גבוהים: מכינה כלל-אקדמית		הצעות למסלול מתוכנן	כ-500 תלמידים בשנה	גברים
14	פתרונות לעידוד לימודים גבוהים: מערך ייעוץ והכוונה לסטודנטים חרדים		הצעות למסלול מתוכנן	כ-2,000 פונים לייעוץ והכוונה בשנה (בעיקר לגברים)	נשים וגברים
15	פתרונות הכשרה ותעסוקה לנוער חרדי "נושר"	משרד התמ"ת האגף להכשרה מקצועית	הצעות למסלול מתוכנן	הקמת ביה"ס מקצועיים לנוער חרדי	גברים
16	מסלול חלופי ללימודי ליב"ה והשלמת השכלה		הצעות למסלול מתוכנן	<u>יש לערוך בדיקת היתכנות</u>	גברים

נספח ב - פירוט תוכניות מיזם תב"ת (תנופה בתעסוקה) לקידום תעסוקה במגזר החרדי

תוכניות כלליות (לנשים וגברים כאחד)

1. **מפת"ח (מרכזי פיתוח תעסוקת חרדים)** – שירותי השמה מותאמים לאוכלוסייה החרדית ב-7 מרכזים שונים. עד כה פנו לתוכנית כ-5,000 דורשי עבודה חרדים (כ-30% מהפונים גברים). שיעורי ההשמה של תוכנית מפת"ח התייצבו על 40% וישנו שיפור בכלי הסיוע התעסוקתיים שהתוכנית מציעה
2. **"ברכה בעסקים"** – עידוד יזמות וניהול עסקי בציבור החרדי. עד כה הסתייעו בתוכנית למעלה מ-2,000 חרדים. התוכנית מופעלת כיום על-ידי הרשות לעסקים קטנים.

תוכניות לגברים חרדים

3. **"פרנסה בכבוד"** – הכשרה מקצועית מותאמת לגברים חרדים. התוכנית המופעלת משנת 1996 והקיפה למעלה מ-1,200 גברים עד כה. תוכנית "פרנסה בכבוד" פועלת עדיין כתוכנית בהסכם בין משרד התמ"ת לגיוינט ובמסגרתה מתקיימות היום 12 הכשרות מקצועיות. השנה החל הגיוינט להפעיל את ניהולה של התוכנית באמצעות קרן ק.מ.ח.
4. **ש"ד (שילוב חרדים)** - תוכנית שהחלה בחיל האוויר התרחבה לזרועות אחרים (חיל הים, מודיעין, אט"ל, תקשוב ועוד) ונחשבת כמודל מוצלח לשילוב חרדים בעולם העבודה ובצה"ל. הזרועות השונים מחפשים מסלולים חדשים לשירות חרדים בצבא במקצועות בעלי פוטנציאל תעסוקתי באזרחות. האופק התעסוקתי באזרחות עם סיום השירות הצבאי, מהווה שיקול מרכזי בהצטרפות לתוכנית, חשוב להציע מקצועות איכותיים יותר והכשרות מקצועיות ברמה גבוהה. הגיוס לצה"ל כאפשרות ליציאה לעולם העבודה נעשה לגיטימי בקהילה החרדית, מעל 400 המשתתפים הנוכחיים מגיעים מכל הקהילות והחצרות
5. **הנדסאים חרדים לתעשייה** - 30 תלמידים במסלול לימודים בסבסוד מלא (מלגת לימודים ומלגת קיום). ללא מסגרת משלימה לדמי קיום ללימודי הנדסאים (בתרומות ייעודיות או בשילוב עתודה צבאית / שירות אזרחי / כולל אברכים וכיו"ב), לא ניתן יהיה להרחיב את התוכנית להיקפים משמעותיים
6. **"חרדים לעתידם"** – מסלולי סיוע לגברים חרדים באקדמיה (נרשמו כ-330 מועמדים), אשר מסייעים במלגות לימודים מלאות לצעירים חרדים ללא הגבלה של מסלול או מוסד הלימוד. עם זאת, מרבית הסטודנטים החרדים פונים ללימודי מינהל עסקים, משפטים ופחות מכך ללימודים טכנולוגיים או הנדסיים. מסלול זה מופעל על-ידי **קרן קמ"ח** (קידום מקצועי חרדי) אשר עורכת מפעילה מערך מיון של המועמדים. התוכנית מתוקצב על-ידי הקרן ובשיתוף ארגון הגיוינט ומשרד התמ"ת, בתקציב שנתי כולל העומד על 28 מיליון ₪.

תוכניות לנשים חרדיות

7. **"צופיה"** – הכשרה מקצועית לנשים חרדיות, 420 משתתפות עד כה. כתוצאה מההתארגנות באגף להכשרה מקצועית לא נפתחו הכשרות מורכבות בחודשים האחרונים. יחד עם זאת, התוכנית הצליחה לגייס משאבים נוספים והרחיבה את פעילותה בקרב מעסיקים חדשים
8. **תוכנית ח"ן (הכשרה חלופית בסמינרים לנשים)** - כ-800 תלמידות חרדיות במסגרת לימודי הנדסאות. קיימות התעניינות רבה לתוכנית זו בקרב הקהילה החרדית, המנהיגות החרדית הבכירה המלווה את הפעילות בסמינרים ("וועדת הרבנים") עוקבת בדריכות אחר התקדמות התוכנית. על מנת לפתח ולהטמיע את התוכנית נדרשים משאבים נוספים, לשם כך מתקיימת פעילות מגוונת בקרב יחידות מקצועיות במשרד החינוך.